

PİLOTLAR ÜZERİNDE İŞ TATMİNİ VE MOTİVASYON ÖLÇME ARACININ GELİŞTİRİLMESİ: GEÇERLİLİK VE GÜVENİLİRLİK ÇALIŞMASI

Tüzün Tolga İNAN*

ÖZ

Pilotlar üzerindeki iş tatmini ve motivasyonu ölçmek amacıyla yapılan geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasının giriş bölümünde, geçerlilik ve güvenilirlik kavramları incelenmiştir. Materyal ve metod bölümünde; kayışat planı (scree plot), özdeğerlerin 1'den büyük olma kuralı ve toplam varyansın açıklayıcılık yüzdesi ölçütleri kullanılmıştır. Anketin güvenilirliği iç tutarlılık ve sınıflararası tutarlılık kavramları ile açıklanmıştır. Anketin geçerliliği bölümünde ise geçerlilik/açıklayıcı faktör analizi ile birlikte rotasyonlu bileşenler matrisi (faktör yükleri), faktörlerin tanımlayıcı istatistikleri ve korelasyon matrisi ile faktörler arasındaki ilişki tablo ve şekiller ile ifade edilmiştir. Son bölüm sonuç ve önerilerde ise 15 ayrı faktörün birbirleriyle korelasyon analiz edilerek yorumlanmış ve ilerideki çalışmalar için öneride bulunulmuştur.

Anahtar Kavramlar: Geçerlilik ve Güvenilirlik, Geçerlilik ve Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA), Rotasyonlu Bileşenler Matrisi, Spearman's Rho Korelasyon Katsayıları, Saçılım Grafiği Matrisi.

DEVELOPMENT OF JOB SATISFACTION AND MOTIVATION MEASURING APPLIANCE ON PILOTS: VALIDITY AND RELIABILITY STUDY

ABSTRACT

In the introduction part of the validity and reliability study measuring concepts of job satisfaction and motivation on pilots were examined related with validity and reliability concepts. In the materials and methods section; scree plot, eigenvalues greater than 1 rule and explanatory percentage criteria of total variance were used. The reliability of questionnaire was explained by concepts of internal consistency and inter-class consistency. In the validity section of questionnaire, the validity/explanatory factor analysis between matrix of rotated components (factor loads), descriptive statistics of the factors, correlation matrix and relationship between these factors were expressed with tables and figures. In the final part conclusions and recommendations, relationships in correlation matrix were interpreted between 15 different factors and suggestions which can be analyzed for future studies.

Keywords: Validity and Reliability, Validity and Explanatory Factor Analysis (AFA), Rotational Components Matrix, Spearman's Rho Correlation Coefficients, Scatter Plot Matrix.

* Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Havacılık Yönetimi İngilizce Bölümü, ttinan@gelisim.edu.tr, ttolgainan83@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-5937-9217>

Makalenin gönderilme tarihi: 8 Mart 2019

Kabul tarihi: 10 Temmuz 2019

GİRİŞ

2018 yılsonu itibariyle Türkiye’de çalışan 11.000 civarı pilot bulunmaktadır. Böyle yüksek bir rakam söz konusu olduğu halde, ilgili alanda iş tatmini ve motivasyonu ölçen bir çalışma ve/veya ölçek bulunmamaktadır. Bu nedenle de 11.000 civarı pilot arasından 654 kişilik bir örneklem ile “İş Tatmini ve Motivasyonu” ölçmeye yönelik bu çalışma, geçerlilik ve güvenilirlik araştırması niteliğindedir. Bu doğrultuda açıklayıcı faktör analizi ile 78 adet soru 15 faktöre indirgenmiş ve faktörler arasındaki korelasyon oranları 0,50-0,70 arasındaysa orta, 0,30-0,50 arasındaysa zayıf, 0,30’un altındaysa da önemsiz düzeyde ilişki olduğu yorumu yapılmıştır. Bu sorular dil bilimcilerin ve uzmanların görüşleri doğrultusunda hazırlanarak, 5’li likert ölçeği ile tüm sorulara eksiksiz şekilde ankete katılanlar tarafından cevap verilmiştir. İlgili çalışma geçerlilik ve güvenilirlik çalışması olarak açıklayıcı faktör analizine göre boyutlar arası korelasyonun ölçülmesi yoluyla incelenmiştir. Yapılan analizlerin yorumları sonuç ve öneriler bölümünde korelasyon matrisinden çıkan veriler doğrultusunda yapılarak, tablolar yardımıyla faktörler arası ilişki oranını belirlemek amaçlı bir sonuç çıkartılmaya çalışılmıştır. Sosyal bilimlerin birçok alanında “İş Tatmini ve Motivasyonu” ölçmeye yönelik çalışmalar yapılmış olup, bu bağlamda sayısız ölçek geliştirilmiştir. Ancak sosyal bilimlerin diğer alanlarının aksine sivil havacılık için daha önce böyle bir çalışmanın yapılmamış olması, literatüre katkı amacıyla yeni bir ölçek geliştirilmesi ihtiyacını ortaya çıkartmıştır. İş tatmini ve motivasyon ölçekleri bilimsel gelişimin tarihsel süreci içerisinde sıklıkla kullanılmaktadır. Ancak sivil havacılık endüstrisi alanında çalışan personel için alan yazınında bu nitelikte bir ölçek kullanılmamıştır. Özellikle pilotlar sivil havacılık endüstrisinde en kritik rolde yer aldıkları için, sivil havacılığın en önemli unsuru olan emniyetin sağlanması ile mevcut çalışan pilotların memnuniyet ve beklentilerini ölçmek amacıyla bu amaçla bir ölçek hazırlanmasına ihtiyaç duyulmuştur. Bu ölçekte yer alan 78 adet soru da, iş tatmin ve motivasyon düzeylerini tespit etmek amaçlı olarak ankete katılan pilotlara sorulmuş ve alınan yanıtlar değerlendirme altına alınmıştır. 5’li likert ölçeği kullanılmasının nedeni sorulara verilen yanıtların 0,20’lik dilimlerle değerlendirilebilmesi için olup, 0,50’in üstündeki olan oranlar orta, 0,70’in üstündeki oranlar da önemli düzeyde ilişki olduğunu göstermektedir. Açıklayıcı faktör analizinde birinci amaç, her bir sorunun teker teker incelenmesi ve bu soruların benzerliklerine göre faktörler adı altında birleştirilerek örneklem açıklayıcı şekilde yorumlanabilmesidir.

I. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Açıklayıcı faktör analizine göre incelenen ölçek ile iki ayrı kavram açıklanmaya çalışılmıştır. Giriş bölümünde anlatıldığı üzere bu kavramlar iş tatmini ve motivasyondur. Her iki kavramı tanımlarsak örneğin Vroom’dan esinlenen Kök iş tatminini, çalışanların işlerindeki rolüne duygusal olarak

gösterdikleri olumlu tepki şeklinde ifade ederken, olumsuz tepkileri ise iş tatminsizliği olarak tanımlamıştır (Kök, 2006: 295; Vroom, 1967). Barutçugil (2004)'e göre ise iş tatmini, çalışanların yaptıkları işe yönelik elde ettikleri ihtiyaçların değer yargıları ile örtüşmesi ve/veya örtüşmemesi durumunda verdikleri tepki sonucunda oluşan duygu olarak tanımlanabilmektedir.

Motivasyon ise bireyin harekete geçme eylemini etkileyen hedefe odaklanılarak, bu hedefe ulaşılabilmesi için gerekli istek ve özveriye sahip olunabilmesi anlamına gelmektedir (MESS, 2004). Başka bir tanıma göre motivasyon, çalışanların örgütsel amaca yönelik istekli şekilde çalışması ve verimli olmaları için gerekli şartların araştırılarak uygun şekilde oluşturulması olarak ifade edilebilir (Karakaya ve Ay, 2007: 59). Bir diğer tanıma göre motivasyon, bir ya da birden fazla çalışan ile birlikte belirlenmiş bir yöne veya hedefe sürekliliği olacak şekilde harekete geçme eyleminin gerçekleştirilebilmesi için yapılan çalışmaların tümü olarak ifade edilebilmektedir (Eren, 2006).

İş tatmini olmadan motivasyon için gereken dürtü oluşmamakla birlikte, motivasyon dürtüsünün oluşabilmesi için de iş tatmininin olması gerekmektedir. Bir başka deyişle, motivasyon ve iş tatmini arasındaki ilişki karşılıklı etkileşime dayanmaktadır. Bu nedenle 78 soru ve 15 faktörden oluşan ölçekte, birbirinden bağımsız görünse de aslında birbirine bağımlı olan iki kavram ölçülmeye çalışılmıştır.

Kavramsal çerçeve içerisinde iş tatmini ve motivasyon kavramlarının tanımlamaları yapıldıktan sonra açıklayıcı faktör analizinin iki temel unsuru olan geçerlilik ve güvenilirlik kavramlarının değerlendirilmesi gerekmektedir.

A. GEÇERLİLİK

Geçerlilik kavramı ilk olarak 1937 yılında Garrett tarafından “ölçülmek istenen özelliğin amaca uygun olarak ölçülme derecesi” olarak tanımlanmıştır (Şencan, 2005: 50). Geçerlilik bir ölçeğin ölçmeyi amaçladığını, genellenebilir olmasını ve ölçüm yapıp yapmadığını göstermektedir. Ayrıca ölçülmesi planlanan verinin doğru olarak ölçüldüğünün de belirtilmesi gerekir. Ölçümün geçerli olması, ölçme aracının gerçekten ölçümü yapabilmesi olarak belirtilir. Geçerlilik için deney, ölçek, test ve tekrarlanabilir tüm ölçümlerde aynı sonucun alınması gerekir. Başka bir ifadeyle geçerlilik, araştırmanın genel olarak doğruluğunun aksini iddia edecek aksaklıkların bulunmaması anlamına gelir. Bir ölçümün geçerliliğinin ispatlanabilmesi için başka bir özellikte karıştırılmadan ölçülmesi gerektiği gibi, ölçeğin geçerli olabilmesi için ilk koşulun güvenilirlik olduğu da bilinmelidir. Örneğin, geçerli bir test güvenilirdir ancak güvenilirliği yüksek olan bir test geçerli olmayabilir (Portney ve Watkins, 1993: 42, 56, 73; Şencan, 2005: 51; Şenocak, 1998: 51).

Nicel araştırmalarda geçerlilik, güvenilirlik ve güç analizi sayısal göstergeleri kullanarak ispatlanırken, nitel araştırmalarda kullanılan verilerin toplanma sürecinde ve araştırılma aşamasında geçerlilik ve güvenilirliğin çok dikkatli test edilerek elde edilen sonuçların ayrıntılı şekilde okuyuculara raporlanması gerekmektedir. Bu nedenle nitel çalışmalarda yapılan araştırma süreci, geçerlilik ve güvenilirlik açısından nicel çalışmalara nazaran farklı şekilde incelenmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 257). Nicel çalışmalara uygulanan geçerlilik ve güvenilirlik ifadelerinin yerine nitel çalışmalarda inanılır olma, sonuçların doğruluğu ve araştırmacının yetkin olması kıstaslarından bahsetmek daha doğru bir ifade olmaktadır (Krefting, 1991: 216).

Guba ve Lincoln nitel araştırmalarda güvenilirlik ve geçerlilikten dışında inandırıcılık kavramının da önemine dikkat çekerek, inandırıcılık ile ilgili bazı ölçütler belirlemişlerdir (Houser, 2015; Merriam, 2013; Whittmore, Chase ve Mandel, 2001). Belirtilen ölçütler “altın standart” ismi ile literatürdeki yerini almıştır. Guba ve Lincoln (1982: 235) inandırıcılık kavramının ölçütlerini; inanılabilirlik, aktarılabilirlik, onaylanabilirlik ve güvenilirlik olmak üzere dört temel başlık altında incelemiştir. Bir araştırma yapılırken kullanılan bulguların doğruluğu teyit etmek için bu stratejilerden en az bir ya da daha fazlasının belirtilmesi gerekmektedir (Creswell, 2003).

B. GÜVENİLİRLİK

Güvenilirlik, bir ölçeğin tüm farklı değerlendirmelerde benzer sonucu vermesidir. Güvenilirlik için testin tekrarlandığı zaman benzer sonucu vermesi ve aynı zamanda aktarılabilir de olması gerekir. Güvenilirlik, en temel tanımıyla bütün soruların birbirleri ile tutarlı olduğunu, incelenen analizin ölçülürken özdeş olduğunu ve analizin yeterliliğini bu kıstaslara bağlı kalarak ortaya koyan bir kavramdır (Şencan, 2005: 60; Yıldırım ve Şimşek, 2006: 258). Kavramın değerlendirmesi hususunda araştırmacının güvenilir olması gerekmektedir. Ancak araştırmacının güvenilir olması tek başına yeterli olmamaktadır (Robson, 1998: 68-222).

Bu nedenle güvenilirlik analizleri psikometri uzmanları tarafından iki şekilde incelenmiştir. Bunlar:

1. İç Tutarlılık Güvenilirliği

Ölçek maddelerinin belirgin bir kavramsal yapıya sahip olması gerekir. Maddeler birbirleri ile ilişkili olarak aynı ölçümü yapmalıdır. İç tutarlılık analiziyle bir ölçüm metodu kullanılarak tek bir seferde yapılan ölçüm ile maddelerin tutarlı ölçüm yapıp yapmadığı anlaşılabilir. Güvenilirlik test ve ölçeklerinin iç tutarlılığı yüksektir. Bir ölçeğin çok sayıda maddeyi içinde bulundurması alanı çok iyi kapsadığı anlamına gelmemekle birlikte testin ve ölçeğin geçerliliği de zayıflamaktadır (Şencan, 2005: 61).

2. Gözlemciler Arası Güvenilirlik

Ölçümlerin eş geçerlilik güvenilirlikleri iki şekilde analiz edilir. Bu analizler; alternatif formlar güvenilirliği ile gözlemciler arası tutarlılıktır. Gözlemciler geçmişte yapılan bir puanlama sistemine göre belirlenmiş bir olguyu bağımsız şekilde değerlendirir. Bu değerlendirmeler sonucunda puanlar birbirine benzer çıktığı zaman puanların güvenilir olduğu ortaya çıkmaktadır (Şencan, 2005: 62; Özdamar, 2004: 347-381).

II. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

A. EVREN VE ÖRNEKLEM

Pilotlar Vakfı Ekip Kaynak Yönetimi Araştırma Birimi tarafından çalışmaya 654 kişi katılmıştır. 78 sorudan oluşan “Ekip Kaynak Yönetimi Araştırma” anketi Google Forms aracılığıyla çevrimiçi ortamda yapılmıştır. Katılımcıların %97,6’sı erkek, %2,4’ü ise kadındır. Sürekli değişkenleri tanımlamak için tanımlayıcı istatistikler kullanılmıştır (ortalama, standart sapma, minimum, medyan, maksimum). Kategorik değişkenleri tanımlamak için frekanslar (n) ve yüzdeler (%) kullanılmıştır. Cronbach Alpha Katsayısı iç tutarlılığı değerlendirmek için kullanılmıştır. Sınıflararası tutarlılığı değerlendirmek için Split Half Method Spearman Brown Korelasyon Katsayısı kullanılmıştır.

Anketin geçerliliğinin incelenmesi için açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır. Açıklayıcı faktör analizinin ön testleri olarak, “Bartlett’in Küresellik Testi ve Kaiser Meyer Olkin’in Örnekleme Testi” yeterliliğinin ölçümü için kullanılmıştır. Ayrıca örneklem büyüklüğünün yeterliliği açısından anti-image correlation matrix de incelenmiştir. Açıklayıcı faktör analizi, “Varimax ile Kaiser Normalization Rotation Method” ve “Temel Bileşenler Analizi” kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Faktör sayısına karar vermek için “Kayışat Planı (Scree Plot)”, özdeğerlerin 1’den büyük olma kuralı ve toplam varyansın açıklayıcılık yüzdesi gibi ölçütler kullanılmıştır.

B. ANKETİN GÜVENİLİRLİĞİ

1. İç Tutarlılık

Cronbach Alpha Katsayısı iç tutarlılığı değerlendirmek için kullanılmıştır. 0,970 olarak hesaplanan bu değer, anketin yüksek derecede güvenilir olduğunu göstermektedir.

2. Sınıflararası Tutarlılık

Sınıflararası tutarlılığı değerlendirmek için Split Half Method Spearman Brown Korelasyon katsayısı kullanılmıştır. 0,914 olarak hesaplanan bu değer,

yanıtların güvenilir olduğunu ortaya çıkarmaktadır. %90 üzerinde hesaplanan Cronbach Alpha Katsayısı ve Spearman Brown Korelasyon Katsayısı anketin güvenilirliğinin açıkça ortaya koymaktadır.

III. GEÇERLİLİK VE AÇIKLAYICI FAKTÖR ANALİZİ (AFA)

A. ÇALIŞMANIN VERİ SETİ VE YÖNTEM

Literatürde sivil havacılık alanında “İş Tatmini ve Motivasyonu” ölçeğini oluşturmak amacıyla gerçekleştirilen “Açıklayıcı Faktör Analizi” anketin geçerliliğini değerlendirmek için yapılmış olup, faktör analizi yapılmadan önce bazı ön testler kullanılmıştır. Örneklem yeterliliği için “Kaiser-Meyer-Olkin (KMO)” ölçütü incelenmiştir. KMO indeksi, gözlemlenen korelasyon katsayılarını ve kısmi korelasyon katsayılarını karşılaştıran bir indekstir. Bu çalışmada KMO ölçütü=0,956 (>0,05) olarak hesaplanmıştır. Bu hesaplama, örneklem büyüklüğünün faktör analizi için uygun olduğunu gösterir. Bartlett Testi, korelasyon matrisinin köşegen elemanlarının 1 ve köşegende olmayan terimlerin 0 olduğu değerlendirir. Bu test, aynı zamanda, verilerin çoklu normal dağılıma uygunluğunu göstermektedir. Bu çalışmada Bartlett test 0,05 anlamlılık düzeyinde, $p < 0.001$ hesaplandığından popülasyon korelasyon matrisinin birim matris olmadığını söyleyebiliriz. Bu durumda da faktör analizine geçilebilmektedir.

Anti-image korelasyon matrisinin köşegen değerleri 0,904 ile 0,978 arasında değişmektedir. Bu aralık, örneklem boyutunun faktör analizi için uygun olduğunu gösterir. Faktörlerin yapısını belirlemek için "Temel Bileşenler Analizi" kullanılmıştır. Açıklanan toplam varyanslar tabloda belirtilmiştir. İlk 15 faktörün özdeğerleri 1’den fazladır. Bu çalışmada 15 faktör, toplam varyansın %62,3’ünü açıklamaktadır (Tablo 1).

Tablo 1: Kareler Toplamının Rotasyonlu Yükleri ve Varyans Açıklama Miktarları (Rotation Sums of Squared Loadings)

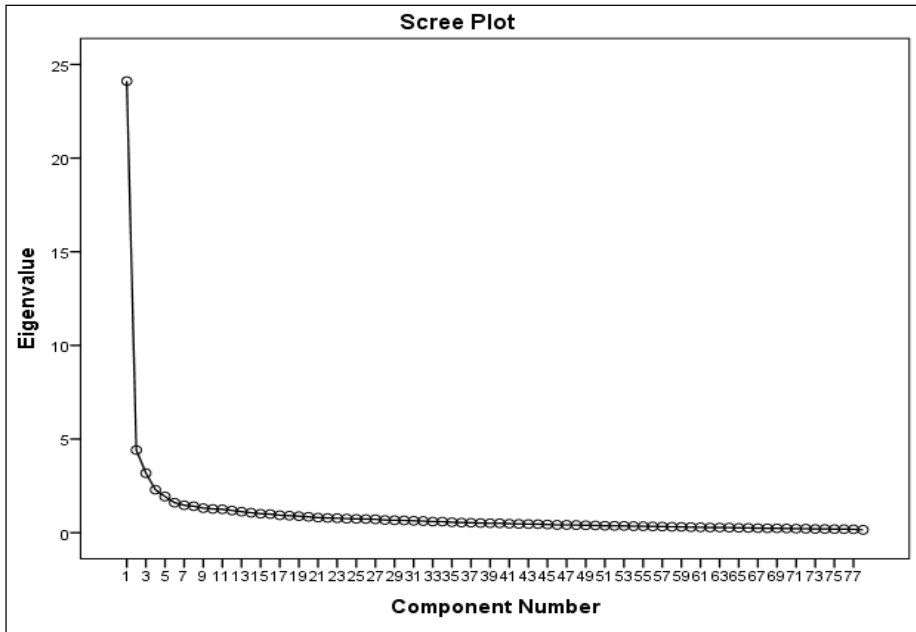
	Varyans Yüzdesi	Kümülatif%
Faktör 1	30,913	30,913
Faktör 2	5,655	36,568
Faktör 3	4,077	40,645
Faktör 4	2,940	43,585
Faktör 5	2,477	46,062
Faktör 6	2,056	48,118
Faktör 7	1,879	49,997
Faktör 8	1,813	51,811

Tablo 1'in devamı...

Faktör 9	1,685	53,496
Faktör 10	1,626	55,122
Faktör 11	1,602	56,724
Faktör 12	1,521	58,245
Faktör 13	1,440	59,685
Faktör 14	1,370	61,055
Faktör 15	1,298	62,354

Faktör analizinde faktör sayısı belirlenirken birden çok teknik kullanılabilir. Faktör yapısını belirlemek amaçlı Scree Plot'tan faydalanılabilir. Bu grafikte iki nokta arası faktörler ifade edilmektedir. Şekil 1'e göre 15. faktörden itibaren sabitleşen noktalar ilk 15 faktörün anketi temsil ettiğini göstermektedir.

Şekil 1: Kayışat Planı (Scree Plot)

Tablo 2: Rotasyonlu Bileşenler Matrisi (Faktör Yükleri)

Soru	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3	Faktör 4	Faktör 5	Faktör 6	Faktör 7	Faktör 8	Faktör 9	Faktör 10	Faktör 11	Faktör 12	Faktör 13	Faktör 14	Faktör 15
s1	,061	,129	,115	,045	,019	,158	,106	,045	,016	,708	-,062	,020	,045	,027	,045
s2	,080	,041	,068	,041	,049	,099	,104	,191	,271	,646	-,033	,010	,171	-,010	-,083
s3	,080	,049	,019	,043	,154	,001	-,053	,123	-,051	,588	,287	,091	,135	,068	,108
s4	,047	,123	,115	,191	-,014	,201	,052	,091	,066	,424	-,083	-,037	,573	-,042	-,047
s5	,202	,111	,114	,092	,041	-,088	,335	-,039	,196	,159	,134	,182	,443	,246	,197
s6	,065	,105	,121	,286	,021	,116	,038	,114	,044	,183	-,062	,180	,581	,018	-,029
s7	,299	,057	,211	-,073	,116	-,027	,222	,116	-,003	,043	,111	,504	,308	,223	,111
s8	,306	,059	,187	,077	,043	,096	,173	,038	,152	,128	-,091	,569	,057	,027	,038
s9	,614	,052	,063	-,006	,163	,088	,333	-,003	,144	,029	,065	,235	,194	,197	,121
s10	,735	,060	,175	,023	,070	,118	,058	,017	,071	,112	-,056	,180	,082	,178	,047
s11	,796	,213	,113	,004	,097	,042	,076	,056	,054	,064	,061	,058	,051	-,078	,034
s12	,718	,119	,120	,024	,078	,114	,140	,082	-,060	,044	,149	,095	-,011	-,101	,146
s13	,435	-,009	,393	,038	,081	,181	,029	,096	-,083	,038	,287	,256	,112	-,011	,160
s14	,264	,033	,237	,135	,086	,280	,087	,201	,070	-,054	,118	,517	,075	-,049	-,063
s15	,366	,183	,096	-,009	,091	,133	,547	,076	,067	,023	,122	,317	,153	,175	-,031
s16	,252	,139	,133	,032	,158	,062	,688	,143	,093	,021	,121	,129	,042	,106	,031
s17	,240	,197	,132	,046	,001	,101	,668	,049	,131	,171	,132	,023	-,010	-,137	-,064
s18	,528	,272	,124	-,026	,133	,208	,415	,073	,044	,005	,005	,058	,188	,145	-,004
s19	,230	,058	,242	,152	,106	,162	-,062	,264	-,001	,148	-,040	,134	-,028	,040	,490
s20	,320	,133	,182	,117	,158	,122	,200	,273	,105	,023	,021	,168	-,084	,414	,149
s21	,139	,157	,112	,118	,112	,020	,049	,654	,093	,099	-,011	,167	-,049	,144	,115
s22	-,076	,152	,186	,144	,062	,020	,115	,694	,132	,169	,077	,024	,080	-,007	,043
s23	,109	-,015	,034	,337	,134	,141	,056	,576	,028	,015	,217	,023	,061	-,042	-,094
s24	,220	,092	,200	,118	,079	,160	,128	,488	,051	,190	-,135	-,069	,086	,336	-,077
s25	,256	,040	,452	,083	-,040	,213	-,154	,372	,084	,058	,022	,026	,217	,125	,072

s26	,468	,089	,313	,156	-,007	,031	-,083	,135	,246	,095	,225	,208	-,107	,238	-,207
s27	,477	,107	,426	,093	,082	,018	-,042	,136	,206	,167	,072	,163	-,123	,097	-,297
s28	,571	,176	,187	,039	,144	,189	,251	,106	,331	,064	,063	,112	,092	,110	-,070
s29	,211	,203	,209	,064	,006	,236	,286	,187	,526	,191	,004	,163	-,047	-,045	-,074
s30	,239	,182	,095	,230	,081	,193	,204	,140	,542	,081	,032	-,065	,036	,189	,054
s31	,246	,333	,294	,049	,065	,221	,127	,198	,480	,132	,001	,279	-,036	-,043	-,053
s32	,143	,420	,098	,146	,095	,122	,044	,136	,459	,102	,101	,292	,210	-,018	-,118
s33	,115	,261	,139	,016	,001	,543	,042	,030	,230	,139	,145	,143	,196	,068	-,050
s34	,052	,223	,151	,327	,073	,478	,222	,018	,173	,186	-,019	,146	,073	-,114	,020
s35	,140	,122	,138	,120	,144	,658	,082	,118	,158	,090	-,005	,021	,085	,099	,063
s36	,192	,250	,152	,059	,262	,545	,203	,031	,125	,087	,279	,051	-,010	,085	,018
s37	,237	,283	,258	,032	,037	,614	-,001	,154	,035	,104	,120	,066	-,027	,133	,070
s38	,124	,145	,113	,160	,348	,175	,013	,078	,553	,046	,156	-,008	,163	,229	,112
s39	,111	,219	,118	,077	,418	,085	-,066	,292	,294	,191	,211	,080	,247	,056	,107
s40	-,077	,216	,055	,158	,342	,175	,042	,336	,316	-,017	-,002	,151	,159	-,067	,092
s41	,400	,063	,142	,107	,470	-,039	,083	,049	,094	-,075	,073	-,142	,003	-,017	,258
s42	,248	,110	,120	,127	,697	,050	,060	,132	,082	,132	,048	,096	-,025	,117	,011
s43	-,070	,341	,124	,263	,448	-,026	,076	,307	,100	,097	,126	,113	,103	-,049	,066
s44	,362	,326	,107	,131	,464	,189	,206	,017	,104	,121	,126	,011	-,033	,092	-,010
s45	,448	,239	,314	,113	,346	,156	,129	-,010	,179	,041	,203	,042	-,112	,052	-,142
s46	,447	,144	,409	-,019	,226	-,074	,130	,032	,156	,112	,184	,079	-,114	,014	-,271
s47	,491	,182	,250	,102	,189	,134	,170	-,024	,126	-,013	,399	,008	-,049	,161	-,082
s48	,441	,315	,138	,047	,194	,117	,260	,040	,030	,042	,500	,001	-,016	,104	-,078
s49	,276	,298	,085	,030	,166	,155	,295	,159	,061	,022	,559	-,029	-,039	,058	-,018
s50	,341	,319	,181	,003	,150	,167	,174	,088	,178	,036	,520	,068	-,053	,084	-,047
s51	,440	,316	,245	-,025	,221	,135	,169	,090	,269	-,022	,150	-,108	,087	,208	-,090
s52	,261	,290	,108	,153	,565	,162	,115	,040	,061	,024	,245	,097	-,050	,030	-,035
s53	,154	,337	,128	,091	,100	,155	,017	,132	,130	,041	,222	,037	,077	,615	-,008

s54	,156	,573	,204	,042	,013	,074	,153	,152	,221	,163	,260	,007	,063	,179	,072
s55	,038	,746	,070	,256	-,036	,044	-,049	,077	,073	,072	,058	,065	,109	,090	,102
s56	,120	,682	,094	,085	,121	,220	,109	,064	,000	,133	,131	,045	-,001	,044	,063
s57	,087	,591	,056	,087	,122	,170	,322	-,019	,048	,176	,210	,017	,009	,115	,110
s58	,237	,411	,158	-,078	,202	,119	,263	,187	,181	,001	,048	,029	,117	,115	-,257
s59	,218	,622	,072	,106	,276	,138	,198	,129	,135	-,083	,020	-,108	,096	-,002	-,125
s60	,441	,444	,172	,032	,233	,154	,150	,026	,265	-,056	,083	-,081	,161	,181	-,122
s61	,263	,589	,156	,077	,328	,141	,086	,039	,211	-,065	,084	-,095	,175	-,038	-,097
s62	,193	,592	,210	,022	,287	,039	,020	,193	,066	-,040	-,051	,231	,006	-,014	-,016
s63	,226	,425	,061	,339	,276	,242	,045	,066	-,069	,154	-,043	,012	-,013	,069	-,072
s64	,179	,360	,087	,361	,425	,223	,011	,103	-,129	,048	-,077	,029	,078	,104	-,093
s65	,029	,312	,239	,220	,355	,157	,184	,143	-,120	,108	-,096	,257	-,098	,264	-,194
s66	,039	,229	,205	,557	,069	,015	,091	,238	,017	,096	-,067	,011	,141	,155	,038
s67	,015	,403	,056	,507	,029	,084	,122	-,008	,155	,310	-,009	,047	-,084	,145	,117
s68	,068	,443	,046	,502	,051	,053	,028	-,064	,210	,166	-,027	,110	-,128	,166	,194
s69	,160	,425	,113	,332	,062	,125	,099	,023	,273	,052	,109	,056	-,042	,077	-,079
s70	,012	,046	,055	,801	,126	,022	-,080	,210	,066	-,050	,076	,018	,126	-,044	,019
s71	-,035	,080	,055	,801	,169	,082	,001	,156	,070	-,008	,059	,006	,139	-,013	,011
s72	,107	,180	,226	,338	,306	,249	,068	,018	,166	,026	,023	,047	,133	,349	-,109
s73	,180	,088	,746	,000	,141	,152	,041	,076	,094	-,027	,006	,048	,027	,103	-,014
s74	,225	,057	,730	-,055	,096	,098	,005	,063	,077	,076	,097	,182	,019	,062	-,078
s75	,101	,128	,703	,155	,121	,061	,086	,081	,095	,115	,132	,095	,138	,043	,062
s76	,203	,117	,676	,119	,121	,103	,198	,065	,080	,013	,181	,120	,039	-,017	,043
s77	,123	,272	,587	,235	-,053	,153	,147	,176	-,057	,027	-,137	,023	,043	,066	,072
s78	,010	,173	,515	,137	,072	,056	,175	,082	,106	,169	-,120	-,151	,090	,007	,327

78 sorudan oluşan anket için belirlenen 15 faktörün ölçtüğü soruları belirlemek için rotasyonlu bileşenler matrisinde verilen faktör yükleri değerlendirilmiştir (Tablo 2). Tüm soruların faktör yükleri %30'dan büyük olduğundan ölçekten herhangi bir madde çıkarılmamıştır. Bu değerlendirmeye destek olarak matristeki hata (artık) korelasyonların küçük olmasının, gözlenen ve üretilen matrisler arasındaki yakınlığı ve uyumu gösterdiği şeklinde açıklamayı verebiliriz (Hovardaoglu, 2000; Kline, 1994; Tabachnick ve Fidell, 2001).

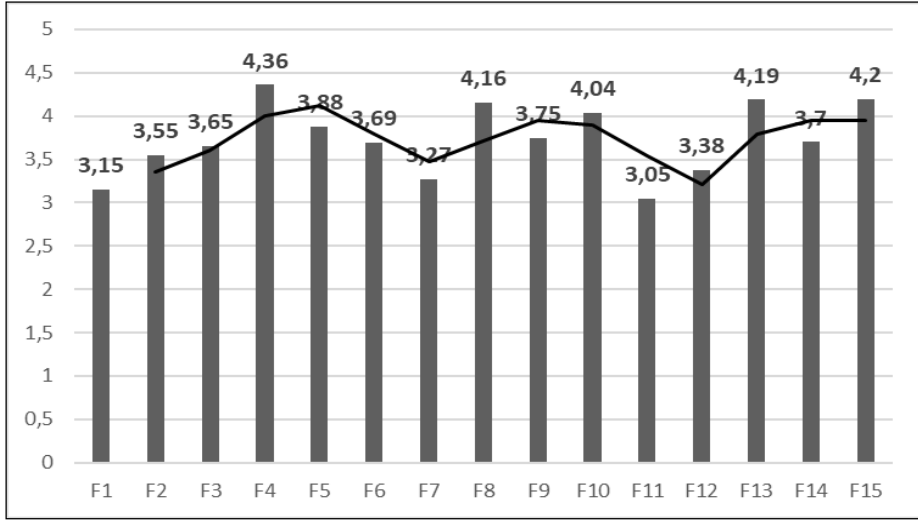
Buna göre AFA analizi sonucu ortaya çıkan kültürel ve sosyal etkinlikler alt boyutunun (9,10,11,12,13,18,26,27,28,45,46,47,51. sorular) faktör yükleri 0,435-0,796 arasında, pilotlar vakfı geliştirme projeleri alt boyutunun (54,55,56,57,58,59,60,61,62,63. sorular) faktör yükleri 0,411-0,746 arasında, ihtiyaç ve beklentilere yönelik ekonomik ve sosyal faydalar alt boyutunun (25,73,74,75,76,77,78. sorular) faktör yükleri 0,452-0,746 arasında, maddi destek ve hakların korunması (66,67,68,70,71. sorular) faktör yükleri 0,342-0,697 arasında, sosyal medyanın ve teknolojik hizmetlerin kullanılması alt boyutunun (33,34,35,36,37. sorular) faktör yükleri 0,478-0,658 arasında, emeklilere yönelik hizmetlerin planlanması alt boyutunun (15,16,17. sorular) faktör yükleri 0,547-0,688 arasında, emeklilik, eğitim, sosyal alanlarda edinilen hizmetler ve havayolları ile bağlantıların kurulması alt boyutunun (21,22,23,24. sorular) faktör yükleri 0,488-0,694 arasında, tanıtım faaliyetleri ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliğinin kurulması alt boyutunun (29,30,31,38. sorular) faktör yükleri 0,458-0,553 arasında, pilotlar vakfı için üye sayısının artırılması çalışmaları alt boyutunun (1,2,3. sorular) 0,588-0,708 arasında, akademik yayınlar hususunda çalışmalar yapılarak akademik dergi çıkartılması faaliyetleri alt boyutunun (48,49,50. sorular) 0,500-0,559 arasında, pilotlar vakfı temsilciliklerinin açılarak bilinilirlik, ulaşılabilirlik ve sosyal çekiciliğin artırılması alt boyutunun (7,8,14. sorular) 0,504-0,569 arasında, sosyal organizasyonlara yönelik bilgilendirmelerin yapılarak talep, şikayet ve öneri platformlarının hayata geçirilmesi alt boyutunun (4,5,6. sorular) 0,443-0,581 arasında ve emekliliğe geçiş programlarının hazırlanarak pilotların yalnızlık sorununun çözülmesi hususunda farkındalığın artırılması çalışmaları alt boyutunun (20,53,72. sorular) 0,349-0,615 arasında değişmekte olup, GSM operatörleri ile ekonomik dünya tarifesi bağlantısının kurulma çalışmaları alt boyutu sadece 19. sorudan oluşarak 0,490 boyutunda çıkmıştır.

AFA analizine göre belirlenen faktör skorları 1 ile 5 arasında değişmekte olup tanımlayıcı istatistikleri Tablo 4'te verilmiştir. Maddi Destek ve Hakların Korunması alt boyutunun ortalaması en yüksek ($4,36 \pm 0,5$), Akademik Yayınlar Hususunda Çalışmalar Yapılarak Akademik Dergi Çıkartılması Faaliyetleri alt boyutunun ortalamasının en düşük olduğu ($3,05 \pm 0,9$) görülmüştür. Ortalamalardaki değişim tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo 3: Faktörlerin Tanımlayıcı İstatistikleri

	Ort. \pm SS	Med. (Min.- Maks.)
Kültürel ve Sosyal Etkinlikler	3,15 \pm 0,9	3,2 (1-5)
Pilotlar Vakfı Geliştirme Projeleri	3,55 \pm 0,7	3,6 (1-5)
İhtiyaç ve Beklentilere Yönelik Ekonomik ve Sosyal Faydalar	3,65 \pm 0,8	3,9 (1-5)
Maddi Destek ve Hakların Korunması	4,36 \pm 0,5	4,4 (1-5)
Kurumsal İşbirliklerinin ve Koordinasyonun Sağlanması	3,88 \pm 0,6	4 (1-5)
Sosyal Medyanın ve Teknolojik Hizmetlerin Kullanılması	3,69 \pm 0,7	3,8 (1-5)
Emekliliklere Yönelik Hizmetlerin Planlanması	3,27 \pm 0,9	3,3 (1-5)
Emeklilik, Eğitim, Sosyal Alanlarda Edinilen Hizmetler ve Havayolları ile Bağlantıların Kurulması	4,16 \pm 0,6	4,2 (1-5)
Tanıtım Faaliyetleri ve Sivil Toplum Kuruluşları ile İşbirliğinin Kurulması	3,75 \pm 0,79	4 (1-5)
Pilotlar Vakfı için Üye Sayısının Artırılması Çalışmaları	4,04 \pm 0,6	4 (1-5)
Akademik Yayınlar Hususunda Çalışmalar Yapılarak Akademik Dergi Çıkarılması Faaliyetleri	3,05 \pm 0,9	3 (1-5)
Pilotlar Vakfı Temsilciliklerinin Açılarak Bilinirlik, Ulaşılabilirlik ve Sosyal Çekiciliğin Artırılması	3,38 \pm 0,9	3,3 (1-5)
Sosyal Organizasyona Yönelik Bilgilendirmelerin Yapılarak Talep, Şikâyet ve Öneri Platformlarının Hayata Geçirilmesi	4,19 \pm 0,6	4,3 (1-5)
Emekliliğe Geçiş Programlarının Hazırlanarak Pilotların Yalnızlık Sorununun Çözülmesi Hususunda Farkındalığın Artırılması Çalışmaları	3,7 \pm 0,8	4 (1-5)
GSM Operatörleri ile Ekonomik Dünya Tarifesi Bağlantısının Kurulma Çalışmaları	4,2 \pm 0,9	4 (1-5)

Şekil 2: Faktörlere İlişkin Ortalama Değerleri

Alt boyutlar arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan korelasyon analizinde Spearman's RHO korelasyon katsayıları kullanılmıştır (Tablo 4). Korelasyon katsayısının 0,90-1,00 arasında olması çok güçlü, 0,70-0,90 arasında olması güçlü, 0,50-0,70 arasında olması orta, 0,30-0,50 arasında olması zayıf ve 0,30'un altında olması önemsiz düzeyde korelasyonu ifade etmektedir (Hinkle, Wiersma ve Jurs, 2003).

Tablo 4: Korelasyon Matrisi

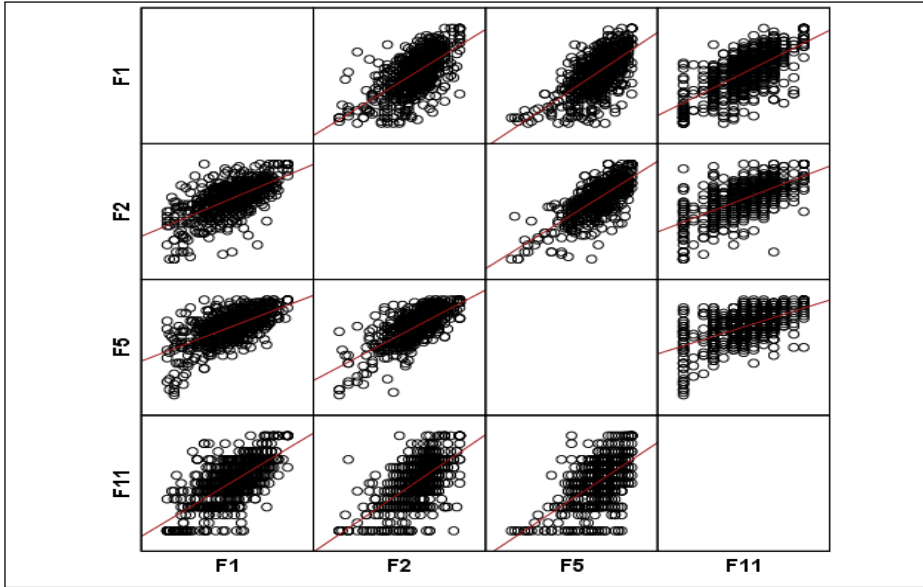
	F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7	F8	F9	F10	F11	F12	F13	F14	
F1	1,00	,625**	,602**	,208**	,592**	,543**	,619**	,385**	,598**	,278**	,653**	,621**	,360**	,556**	,273*
F2		1,00	,474**	,478**	,674**	,636**	,553**	,400**	,613**	,300**	,625**	,416**	,367**	,601**	,216*
F3			1,00	,314**	,476**	,504**	,400**	,443**	,479**	,228**	,409**	,517**	,347**	,497**	,367*
F4				1,00	,482**	,383**	,182**	,420**	,370**	,257**	,216**	,205**	,355**	,444**	,286*
F5					1,00	,557**	,446**	,486**	,511**	,295**	,529**	,409**	,328**	,578**	,316*
F6						1,00	,462**	,382**	,551**	,333**	,499**	,467**	,377**	,521**	,272*

F 7						1,0 00	,28 7**	,50 5**	,29 8**	,54 7**	,51 9**	,37 5**	,41 7**	,193*
F 8							1,0 00	,44 2**	,28 4**	,29 1**	,37 7**	,31 6**	,50 0**	,347*
F 9								1,0 00	,34 1**	,44 7**	,46 4**	,38 5**	,51 4**	,257*
F 1 0									1,0 00	,23 1**	,22 9**	,39 4**	,28 7**	,257*
F 1 1										1,0 00	,39 1**	,27 8**	,49 5**	,194*
F 1 2											1,0 00	,42 5**	,44 3**	,293*
F 1 3												1,0 00	,40 0**	,259*
F 1 4													1,0 00	,317*
F 1 5														1,000

Spearman's rho korelasyon katsayıları, **p<0.001

Yukarıdaki tabloya göre en yüksek ilişki ikinci faktör pilotlar vakfı geliştirme projeleri ile beşinci faktör kurumsal işbirlikleri ve koordinasyonun sağlanması arasında 0,674 olarak çıkmıştır. İkinci en yüksek ilişki ise birinci faktör kültürel ve sosyal etkinlikler ile on birinci faktör akademik yayınlara hususunda çalışmalar yapılarak akademik dergi çıkartılması faaliyetleri arasında görülmektedir. Bu iki ilişki (Şekil 3) Saçılım Grafiği Matrisinde gösterilmektedir.

Şekil 3: Saçılım Grafiği Matrisi

TARTIŞMA VE SONUÇ

78 sorudan 15 faktör çıkartılarak faktörlerin birbirleri arasındaki ilişki ortaya konulmuş olup, pilotların iş tatmini ve motivasyonunu arttıran sebepler faktör soruları altında analiz edilmiştir.

Anketin incelenmesi sonucunda AFA ile belirlenen boyutlar arasında hem pozitif hem de negatif yönde ilişkiler ortaya çıkmıştır. Birinci boyut kültürel ve sosyal etkinlikler ile pilotlar vakfı geliştirme projeleri, ihtiyaç ve beklentilere yönelik ekonomik ve sosyal faydalar, kurumsal işbirlikleri ve koordinasyonun sağlanması, sosyal medyanın ve teknolojik hizmetlerin kullanılması, emeklilere yönelik hizmetlerin planlanması, tanıtım faaliyetleri ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliğinin kurulması, akademik yayınlar hususunda çalışmalar yapılarak akademik dergi çıkartılması faaliyetleri, pilotlar vakfı temsilciliklerinin açılarak bilinirlik, ulaşılabilirlik ve sosyal çekiciliğin artırılması ve emekliliğe geçiş programlarının hazırlanarak pilotları yalnızlık sorununun çözülmesi hususunda farkındalığın artırılması çalışmaları konularında orta düzeyde pozitif korelasyon gözükmektedir. Ancak kültürel ve sosyal etkinlikler ile emeklilik, eğitim, sosyal alanlarda edinilen hizmetler ve havayolları ile bağlantıların kurulması ile sosyal organizasyonlara yönelik bilgilendirmelerin yapılarak talep, şikayet ve öneri platformlarının hayata geçirilmesi konuları arasında zayıf derecede korelasyon gözükmektedir. Kültürel ve sosyal etkinlikler ile maddi destek ve hakların korunması ve GSM operatörleri ile ekonomik dünya tarifesi bağlantısının

kurulma çalışmaları arasında önemsiz derecede korelasyon gözükmemekte olup, bu iki boyut ile kültürel ve sosyal etkinlikler arasında herhangi bir korelasyon bulunmamaktadır.

Dolayısıyla diğer boyutlara geçiş yapmadan önce birinci boyutun diğer boyutlarla korelasyon bağlantısı anlamında çoğunlukla orta düzey ve üstü bağlantısı olduğu görülmektedir. Bu durumda kültürel ve sosyal etkinliklerin etkin boyut olduğunu ortaya çıkartmaktadır.

İkinci boyut pilotlar vakfı geliştirme projeleri ile kurumsal işbirlikleri ve koordinasyonun sağlanması, sosyal medyanın ve teknolojik hizmetlerin kullanılması, emeklilere yönelik hizmetlerin planlanması, tanıtım faaliyetleri ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliğinin kurulması, akademik yayınlar hususunda çalışmalar yapılarak akademik dergi çıkartılması faaliyeti ve emekliliğe geçiş programlarının hazırlanarak pilotların yalnızlık sorununun çözülmesi hususunda farkındalığın artırılması çalışmaları arasında orta düzeyde pozitif korelasyon bulunmaktadır.

Üçüncü boyut ihtiyaç ve beklentilere yönelik ekonomik ve sosyal faydalar ile sosyal medyanın ve teknolojik hizmetlerin kullanılması ve pilotlar vakfı temsilciliklerinin açılarak bilinirlik, ulaşılabilirlik ve sosyal çekiciliğin artırılması arasında orta düzeyde pozitif korelasyon bulunmaktadır.

Dördüncü boyut maddi destek ve hakların korunması ile hiçbir boyut arasında orta düzeyde pozitif korelasyon bulunmamaktadır.

Beşinci boyut kurumsal işbirlikleri ve koordinasyonun sağlanması ile dokuzuncu boyut tanıtım faaliyetleri ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliğinin kurulması arasında orta düzeyde pozitif korelasyon bulunmaktadır.

Altıncı boyut sosyal medyanın ve teknolojik hizmetlerin kullanılması ile tanıtım faaliyetleri ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliğinin kurulması ve emekliliğe geçiş programlarının hazırlanarak pilotların yalnızlık sorununun çözülmesi hususunda farkındalığın artırılması çalışmaları arasında orta düzeyde pozitif korelasyon bulunmaktadır.

Yedinci boyut emeklilere yönelik hizmetlerin planlanması ile tanıtım faaliyetleri ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliğinin kurulması, akademik yayınlar hususunda çalışmalar yapılarak akademik dergi çıkartılması faaliyetleri ve pilotlar vakfı temsilciliklerinin açılarak bilinirlik, ulaşılabilirlik ve sosyal çekiciliğin artırılması arasında orta düzeyde pozitif korelasyon bulunmaktadır.

Sekizinci boyut emeklilik, eğitim, sosyal alanlarda edinilen hizmetler ve havayolları ile bağlantıların kurulması ile emekliliğe geçiş programlarının hazırlanarak pilotların yalnızlık sorununun çözülmesi hususunda farkındalığın artırılması çalışmaları arasında orta düzeyde pozitif korelasyon bulunmaktadır.

Son olarak dokuzuncu boyut tanıtım faaliyetleri ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliğinin kurulması ile aynı sekizinci boyuttaki gibi emekliliğe geçiş programlarının hazırlanarak pilotların yalnızlık sorununun çözülmesi hususunda farkındalığın artırılması çalışmaları arasında orta düzeyde pozitif korelasyon bulunmaktadır.

Diğer boyutlarda (on ile on beşinci boyutlar arasında) ise aynı dördüncü boyutta olduğu gibi orta düzeyde pozitif korelasyon bulunmamaktadır.

On beş adet boyutun incelenmesi sonucunda güvenilirlik ve AFA sonuçları istatistiksel anlamlı bulunmuş olup, özellikle birinci boyut kültürel ve sosyal etkinlikler ile dokuz ayrı boyut arasında orta düzeyde pozitif korelasyon olması kültürel ve sosyal etkinlikleri pilotların iş tatmini ve motivasyonlarını arttıran en önemli boyut maddesi olarak ortaya çıkartmıştır.

5'li likert ölçeği ile gerçekleştirilen bu ölçeğe göre değerler 1'den 5'e kadar, 0,20, 0,40, 0,60, 0,80 ve 1 oranları ile açıklayıcı faktör analizine göre değerlendirilmiştir. 0,50 puan aralığının üstünde olan korelasyon değerleri de orta düzey ve üstünde oluşan ilişkiyi ifade etmektedir. Kümülatif olarak elde edilen 62,354'lük değer; ölçeğin pilotların "İş Tatmini ve Motivasyonunu" orta düzeyde etkilendiğini göstermekte olup, kümülatif olarak elde edilen rotasyonlu yüklerin ve varyans açıklama miktarlarının açıklayıcı faktör analizine göre olumlu olduğunu ifade etmektedir. 78 adet sorunun 15 faktöre indirgenerek elde edilen 62,354'lük değer, önemli derecede olmasa da orta düzeyde bir etkinin bulunduğunu göstermektedir.

62,354'lük değer 0,50-0,70 puan aralığında bulunduğu için pilotların iş tatmini ve motivasyonlarının orta düzeyde etkilendiği sonucu ortaya çıkmakla birlikte, bu oran 0,60'ın üzerinde olduğu için aradaki etkinin orta düzeyin biraz üstünde olduğu kabul edilebilir. Bu boyutun 30,913'lük değeri de (yaklaşık olarak tüm toplamın yarısı) birinci boyut kültürel ve sosyal etkinliklerden elde edilmektedir. Bu nedenle pilotların iş tatmini ve motivasyonları orta düzeyde etkilenirken, 15 faktörün arasından bu etkiyi en yüksek oranda gösteren boyut kültürel ve sosyal etkinlikler olarak ortaya çıkmaktadır.

İlerideki çalışmalarda pilotlar vakfı için incelediğimiz iş tatmini ve motivasyonu kavramı ile bağlantısı olan sosyokültürel ve sosyoekonomik içeriğe sahip konular dışında, demografik içeriğe sahip konuların da incelenmesi mevcut analize katkı sağlayacak nitelikte olacaktır.

KAYNAKÇA

- Barutçığıl, İ. (2004). *Stratejik insan kaynakları yönetimi*. Kariyer Yayıncılık İletişim, Eğitim Hizmetleri Ltd Şti., İstanbul.
- Creswell, J. W. (2003). *Research design: qualitative, quantitative and mixed methods approaches*. California: Sage Publications.
- Eren, E. (2006). *Yönetim ve organizasyon. Çağdaş ve küresel yaklaşımlar*. Beta Yayınevi, 6. Baskı, İstanbul.
- Erişim adresi <http://merttr.blogspot.com/2007/06/Faktör-analizi-geçerlilik-guvenilirlik.html>. (2018, Eylül 9).
- Erişim adresi <https://www.mess.org.tr/> (2019, Temmuz 3).
- Guba, G. ve Lincoln, Y. S. (1982). Epistemological and methodological bases of naturalistic inquiry. *Educational Communication & Technology Journal*, 30(4), 233-235.
- Hinkle, D. E., Wiersma, W. ve Jurs, S. G. (2003). *Applied statistics for the behavioral sciences*. 5th ed. Boston: Houghton Mifflin.
- Houser, J. (2015). *Nursing research: reading, using, and creating evidence*. 3rd ed. Burlington: Jones ve Bartlett Learning.
- Hovardaoglu, S. (2000). *Davranış bilimleri için araştırma teknikleri*. Ankara: Ve-Ga Yayınları.
- Karakaya, A. ve Ay, F. A. (2007). Çalışanların motivasyonunu etkileyen faktörler: sağlık çalışanlarına yönelik bir araştırma. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 31(1), 55-67.
- Kline, P. (1994). *An easy guide to factor analysis*. New York: Routledge.
- Kök, S. B. (2006). İş tatmini ve örgütsel bağlılığın incelenmesine yönelik bir araştırma. *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 20(1), 291-310.
- Krefting, L. (1991). Rigor in qualitative research: the assessment of trustworthiness. *The American Journal of Occupational Therapy*, 45(3), 214-222.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber (Çev. Turan, S.)*. Ankara: Nobel Yayıncılık (Özgün çalışma, 2009).
- Özdamar, K. (2004). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi*. 5. Baskı. Eskişehir, Kaan Kitabevi, 345-500, 379-412.
- Portney, L. G. ve Watkins, M. P. (1993). *Foundation of clinical research*. 42-44, 56-57, 72-73.
- Robson, C. (1998). *Real world research*. 6. Edt. Oxford UK. Blackwell Publishers Ltd., 66-75, 220-250.
- Streubert, H. J. ve Carpenter, D. R. (2011). *Qualitative research in nursing*. 5th ed. Philadelphia: Lippincott Williams ve Wilkins.

- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve davranışsal ölçümlerde geçerlilik ve güvenilirlik*. 1.Baskı. Ankara, Seçkin Yayıncılık, 50-420.
- Şenocak, M. Ş. (1998). Fate of abstracts presented at the annual scientific meeting of the undersea. *Journal Of Clinical Neurophysiology*, 28, 51-55.
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2001). *Using multivariate statistics*. 4th ed. Boston: Ally And Bacon.
- Vroom, V. H. (1967). *Örgütsel araştırma yöntemleri*. Pittsburgh Üniversitesi Yayınları.
- Whittemore, R., Chase, S. K. ve Mandle, C. L. (2001). Validity in qualitative research. *Qualitative Health Research*, 11(4), 522-537.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. 6. Baskı. Ankara, Seçkin Yayıncılık, 255-273.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. 9. Baskı. Ankara, Seçkin Yayıncılık, 255-273.

EKLER

Ek: 1 Anket Soruları

1. Vakfımıza üye pilotlara ait “Üye Bilgi Bankası”nın güncellenmesi.
2. Vakfımızın üye sayısının artırılması.
3. Yurt dışında çalışan Türk Pilotlarının “Türk Pilotları Bilgi Bankası”na dâhil edilmesi.
4. Güncel gelişmeleri içeren bilgilendirmelerin yapılması.
5. Keder ve mutluluğun paylaşıldığı sosyal organizasyonlara aktif katılımımızın sağlanması.
6. Talep, şikâyet ve önerilerin değerlendirilebileceği bir platformun hayata geçirilmesi.
7. Üyelerin özel günlerinin hatırlanması ve hediye gönderilmesi.
8. Vakıf binasının bilinirliğinin, ulaşılabilirliğinin ve sosyal çekiciliğinin artırılması.
9. Kültürel etkinlikler yapılması.
10. Sosyal alanların ve sosyal tesislerin kurulması.
11. Sergi salonu, sanat galerisi gibi kültürel tesislerin açılması.
12. Müze ve maket uçak galerisi kurulması.
13. Simülâtör gibi uygulama birimleri ile eğlence ve havacılıkla ilgili hediyelik eşya alınabilecek alanların oluşturulması.
14. Hava alanlarında ya da uygun yerlerde Pilotlar Vakfı Temsilciliklerinin açılması.
15. Kuruculara ve emeklilere teşekkür etmek, üyelerin kaynaşmasını sağlamak için kuruluş yıl dönümü kutlamalarının yapılması.
16. Pilotlar Vakfına emeği geçenlerin hizmetlerinin takdiri ve paylaşımı.
17. Pilotlar Vakfının tarihçesinin hazırlanarak yazılı ve görsel şekilde düzenlenmesi.
18. Yıl içindeki önemli gün ve haftalarda etkinlikler düzenlenmesi.
19. GSM operatörlerinden ekonomik dünya tarifesi talebinde bulunulması.
20. Emeklilikte yaşam kalitesinin devamlılığı için, emeklilik öncesi dönemde uygulanmak üzere sosyal aktiviteler ve eğitim gibi faaliyetleri içeren “Emekliliğe Geçiş Programları”nın hazırlanması.

21. Kanunen emekli olmayı hak edenlerin emekli edilerek mevcut işlerine aynı haklarla devam edebilmeleri için çalışma yapılması.

22. Diğer yurt içi ve yurt dışı havayolları ile vakıfların emeklilik yardımı konularının araştırılması.

23. Havayolu şirketleri tarafından alınan eğitim vb. ücretlerin mevzuat kapsamında olup olmadığının araştırılması.

24. Emeklilik, eğitim ve sosyal alanlardaki yardımların çeşitlendirilmesi.

25. Ev, araba sahibi olma gibi temel ihtiyaçların giderilmesine ilişkin kolaylıkların sağlanması.

26. Yaşlı gündüz bakım evi, huzur evi gibi sosyal tesislerin yapılması.

27. Pilotlar Vakfı Hastanesinin kurulması.

28. Vakıf adına sosyal faaliyetlere katılınması.

29. Pilotlar Vakfının tanıtım faaliyetlerinin artırılması.

30. Tüm pilotlarının Sivil Toplum Kuruluşlarına üye olma konusunda farkındalığının artırılması.

31. Markalaşma faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi.

32. Pilotlar Vakfının içeriden ve dışarıdan nasıl görüldüğünün değerlendirilmesine yönelik çalışmaların yapılması.

33. Kurumsal e-posta sisteminin kurulması ve çeşitli konularda e-posta gruplarının oluşturulması.

34. Pilotlar Vakfı Web sitesinin kalitesinin artırılarak güncel ve interaktif bir yapıya kavuşturulması.

35. Sosyal medyanın kullanılması (Instagram, LinkedIn, Facebook vb.).

36. Basılı ve/veya elektronik ortamda bülten, dergi, kitap, araştırma gibi yayınlara ilişkin çalışmaların yürütülmesi.

37. Etkin iletişim ve bilgi yönetiminin sağlanmasına yönelik mobil cihaz uygulamalarının tasarlanarak kullanıma sunulması.

38. Sivil Toplum Kuruluşları ile işbirliğinin artırılması.

39. Yurt içi ve yurt dışındaki kişi, kurum ve kuruluşlarla temasa geçilmesi.

40. TALPA, TASSA, sendika gibi diğer havacılık kurumları ile kurumsal işbirliğinin artırılması.

41. "Pilotlar Vakfı Ormanı" kurulması.

42. Üniversitelerle işbirliği yapılması.
43. Devlet ve diğer kurum ve kuruluşlarla etkin işbirliği ve koordinasyonun sağlanması.
44. Eğitimler ve konferanslar düzenlenmesi.
45. Çeşitli alanlarda "Pilotlar Vakfı Eğitim Merkezleri" nin açılması.
46. "Pilotlar Vakfı Üniversitesi" kurulması.
47. "Havacılık Kütüphanesi", "Havacılık Kafeteryası" gibi sosyal ve kültürel tesislerin kurulması.
48. "Pilotlar Vakfı Kitaplar Serisi" nin oluşturulması.
49. "Yazarı Pilot Olan Kitaplar Serisi"nin oluşturulması.
50. Hakemli dergi oluşturulması.
51. "Sosyal Projeler" üretilmesi.
52. Havacılık konuları ile ilgili bilimsel makaleler yazılması, araştırma ve tezler yapılmasına yönelik üniversitelerle işbirliği kurulması.
53. Pilotların yalnızlık sorununun çözümüne yönelik sosyal projeler üretilmesi.
54. Kurumsal Kimlik Kılavuzu çalışmalarının tamamlanması.
55. Vakfın kurumsal yapısının muayene edilmesi ve analizi.
56. "Doküman Yönetim Sistemi" nin kurulması.
57. "Pilotlar Vakfı Arşivi" nin yapılması.
58. "Şeref Katılımcı" üye olabilecek kişilerin analiz edilerek üyeliğe davet edilmesi.
59. Danışma kurullarının oluşturulması.
60. Sosyal kolların oluşturulması.
61. Eylem ve gözlem gruplarının oluşturulması ve/veya mevcut gruplara katılması.
62. Profesyonel yöneticiler, danışmanlar ve proje liderleri ile çalışılması.
63. Pilotların tecrübelerinden bilirkşi, öğretmenlik, danışmanlık gibi alanlarda yararlanılmasının sağlanması.
64. Pilotluk mesleğinin standartlarının belirlenerek, tanımının yapılmasına yönelik çalışmalara aktif katılımın sağlanması.

65. Havacılık İngilizcesinin operasyonel standartlarının belirlenmesi ve sınav sistemine adapte edilmesi.

66. Pilotların ve ailelerinin zor durumlarında destek olmaya yönelik yardımların çeşitlendirilmesi ve bu yönde hukuki mevzuatın güncellenmesi.

67. Vakıf senedi ve yönergelerinin güncellemelerinin yapılması.

68. Pilotlar Vakfı misyonunun, vizyonunun ve temel değerlerinin gözden geçirilmesi.

69. Kamu yararına vakıf olma çalışmalarının hızlandırılması.

70. Pilotların haklarının korunmasına yönelik aktif rol alınarak girişimlerde bulunulması.

71. Pilotları ve çalışma yaşamını etkileyen hukuki mevzuata yönelik araştırma ve incelemeler yapılması.

72. Havacılık çalışanlarının, ailelerinin ve yolcuların “Pilotluk Mesleği”ne ilişkin farkındalıklarının artırılması için çalışmalar yapılması.

73. Akaryakıt istasyonu, otel, otopark gibi yatırım araçlarının çeşitlendirilmesi.

74. Araç Kiralama Filosu oluşturulması.

75. PİLVAK Sigorta ve APRON Havacılık şirketleri gibi vakıf iştiraklerinin, faaliyetlerinin çeşitlendirerek performansının artırılması.

76. Ekonomik ve sosyal faydalar sağlayacak havacılık ürünleri satışı gibi platformlar oluşturulması.

77. İhtiyaç ve beklentilere yönelik üyelere indirim ve vakfa gelir sağlayacak faaliyetlerin artırılması.

78. İZAIR yatırımı, simülatör, araç ve konut edindirme, sigortacılık, indirim sağlayan kurum anlaşmaları vb. konulardaki faaliyetlere ilişkin düzenli bilgilendirmelerin yapılması.